

SFIR:s PRAXISDAG 2026

UPPHOVSRÄTTEN

15 januari 2026

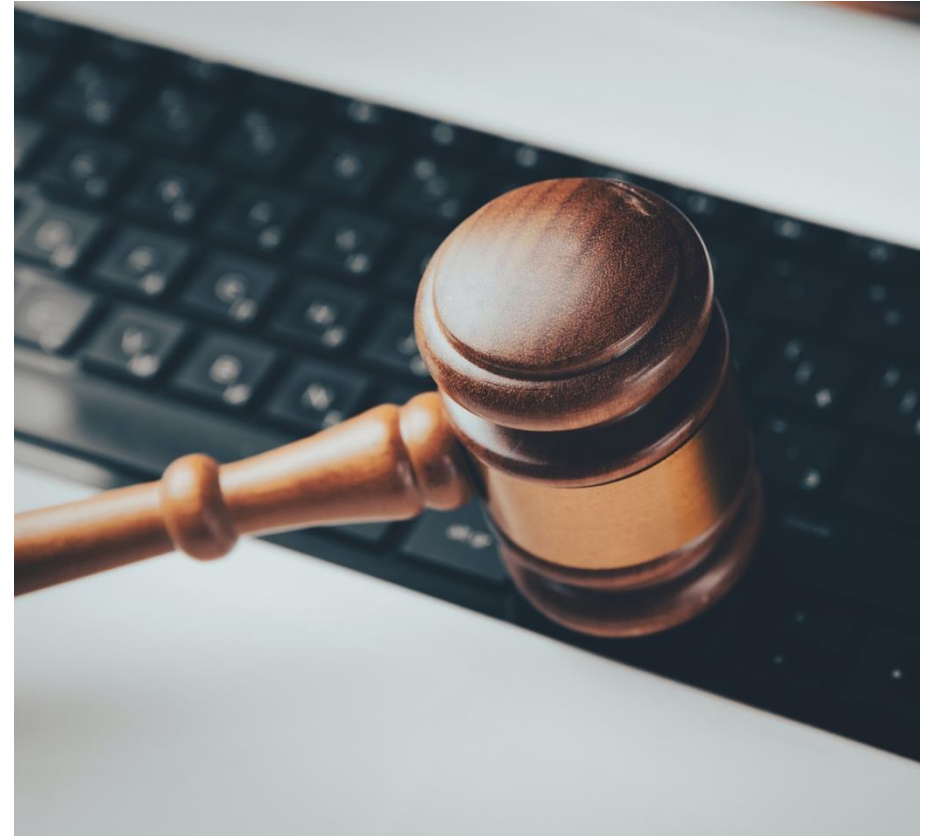
Johan Axhamn, docent, universitetslektor, Ekonomihögskolan, Lunds universitet

Karin Cederlund, advokat och delägare, Sandart

Ulrika Wennersten, docent, universitetslektor, Juridiska fakulteten, Lunds universitet

Sammanfattning av år 2025

- Fem förhandsavgöranden från EU-domstolen
- Två mål avgjort av HD och ett beviljat PT
- Ett mål i AD
- Ett beslut och ett mål avgjorda av PMÖD
- Ett antal mål avgjorda av PMD

EU-domstolen

Uthyrningsdirektivet (artikel 8), kollektiv
förvaltning, fonogramframställare och
skälig ersättning

C-37/24 (DADA Music och UPFR), 10 juli 2025

- Frågor till EU-domstolen:

1. Ska artikel 8.2 i direktiv 2006/115 och artikel 16.2 andra stycket i direktiv 2014/26, jämförda med artiklarna 17 och 52 i stadgan, tolkas så, att de utgör **hinder för en nationell lagstiftning som inte garanterar en skälig (schablonmässig) minimiersättning till rättighetshavare** (fonogramframställare), företrädda av kollektiva förvaltningsorganisationer, oberoende av radio- och tv-företagens inkomster eller kostnader?
2. Om den första frågan besvaras nekande, utgör då [nämnda artiklar] hinder för en nationell lagstiftning som med omedelbar verkan undanröjer de (schablonmässiga) minimiersättningar som fastställts genom en metod som tidigare förhandlats fram av den kollektiva förvaltningsorganisationen och användarna, utan att kriterierna för beräkning av ersättningen ändras och utan att det föreskrivs en tidsfrist för framförhandling av nya avtal (metoder) för fastställande av storleken på skäliga ersättningar?

C-37/24 (DADA Music och UPFR), 10 juli 2025

- EU-domstolens svar på fråga 1 och 2:
- Artikel 8.2 i direktiv 2006/115, artikel 16.2 andra stycket i direktiv 2014/26 och artikel 17.2 i stadgan, jämförd med stadgans artikel 52.1, ska tolkas så,
 - **att de inte utgör hinder** för en nationell lagstiftning som inte garanterar fonogramframställare en schablonmässig minimiersättning för radio- och tv-utsändning av fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte och som – med verkan från och med 90 dagar efter offentliggörandet av lagstiftningen – upphäver de bestämmelser om schablonmässiga minimiersättningar för radio- och tv-sändningar som fastställts genom en metod som tidigare var tillämplig,
 - **dock** utan att ändra kriterierna för beräkning av ersättningen och utan att föreskriva någon tidsfrist för antagandet av en ny metod för att fastställa ersättningsbeloppet,
 - **dock** under förutsättning att denna lagstiftning säkerställer att den ersättning som betalas till rättighetshavarna är skälig och att den är förenlig med proportionalitetsprincipen.

C-37/24 (DADA Music och UPFR), 10 juli 2025

- Frågor till EU-domstolen:

3. Är en nationell domstol behörig och eventuellt skyldig att kontrollera om de procentuella ersättningar som beräknats utifrån radio- och tv-företagens faktiska deklarerade inkomster är skäliga och rimliga för rättighetshavarna?
4. Är den nationella domstolen behörig och/eller skyldig att tillämpa andra kriterier än kriteriet om deklarerad inkomst i syfte att säkerställa att rättighetshavarna får en skälig ersättning?

C-37/24 (DADA Music och UPFR), 10 juli 2025

- EU-domstolens svar på fråga 3 och 4:
- Det ankommer på den nationella domstolen att pröva om ersättningen är skälig, dvs. att den säkerställer en avvägning mellan rättighetshavarnas intressen och intressena hos användarna fonogrammen.
- Om tillämpningen av den nationella lagstiftningen inte gör det möjligt att fastställa en sådan ersättning, kan bestämmelserna i de aktuella direktiven inte åberopas för att underlåta att tillämpa den nationella lagstiftningen, om inte annat föreskrivs i nationell rätt.

Artikel 102 FEU: Missbruk av dominerande ställning

C-161/24 (OSA), 18 december 2025

- Fråga till EU-domstolen:

1. Kan artikel 102 [andra stycket] a [FEUF] tolkas så, att det utgör missbruk av dominerande ställning i den mening som avses i denna artikel när en upphovsrättsorganisation, vilken har ett faktiskt monopol i en medlemsstat, tar ut en **avgift från innehavare av logianläggningar för beviljandet av licens** för tillgängliggörande av upphovsrättsligt skyddade verk via tv-apparater och radioapparater som installerats i rum för privat inkvartering av gäster, vilken **inte tar hänsyn till den faktiska beläggningen av de enskilda rummen i de berörda logianläggningarna?**

C-161/24 (OSA), 18 december 2025

- EU-domstolens svar på fråga 1:
- Artikel 102 andra stycket a FEUF ska tolkas så, att **den omständigheten, att en upphovsrättsorganisation inte tar hänsyn till hotellens beläggningsgrad för att beräkna de avgifter som tas ut för beviljandet av licenser för tillgängliggörande av upphovsrättsligt skyddade verk, kan, beroende på samtliga relevanta omständigheter, bidra till att det kan konstateras föreligga missbruk av dominerande ställning**, bestående i en **oskälig prissättning**, med förbehåll för att det ska kontrolleras om dessa avgifter är för höga i förhållande till arten och omfattningen av användningen av verken samt till det ekonomiska värde som denna användning ger upphov till.

Gemensam upphovsrätt

C-182/24, SACD, 18 december 2025

Fråga 1)

Kräver EU-rätten att en talan om upphovsrättsintrång i ett gemensamt verk för att vara tillåtlig att alla medupphovsmän deltar i förfarandet? (Direktiv 2001/29, 2004/48, 2006/116 samt artikel 17 och 47 i EU-stadgan)

Fråga 2)

Måste upphovsrättsinnehavarens rätt till ett effektivt rättsmedel och tillgång till domstol, som är en del av rätten till en rättvis rättegång, tolkas så att en talan om upphovsrättsintrång kan väckas eller inte väckas under förutsättning att alla medförfattare till verket deltar i förfarandet?

C-182/24, SACD, 18 december 2025

- EU-domstolen konstaterar att begäran om förhandsavgörande rör en processuell fråga. Begäran om förhandsavgörande innehåller inga uppgifter om hur direktiv 2006/115 kan vara relevant för tvisten.
- Svar: Artikel 8 i direktiv 2001/29, artikel 3 i direktiv 2004/48 och artikel 1 i direktiv 2006/116, jämförda med artiklarna 17 och 47 i stadgan, tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken en talan om intrång i upphovsrätten till ett kollektivt verk kan provas endast om alla medinnehavare av denna upphovsrätt kallas att delta i förfarandet, förutsatt att tolkningen och tillämpningen av denna lagstiftning inte gör det föreskrivna förfarandet onödigt komplicerat eller kostsamt och att detta förfarande inte gör det omöjligt eller överdrivet svårt för endast en eller några av medförfattarna att väcka talan. Den nationella domstolen måste under alla omständigheter garantera respekten för rätten till ett effektivt rättsligt skydd som fastställs i artikel 47 i stadgan.

**Tillämpningsområdet för DSM m.m. på
överlåtelse av närstående rättigheter**

C-575/23 (FT, AL, ON ./ . Etate Belge, Orchestre national de Belgique (ONB)), EUD:s dom den 6 mars 2025

Utövande konstnärers rättigheter

1) DSM:s personella tillämpningsområde

2) Krav på samtycke för överlåtelse av rättigheter

3) DSM:s tidsmässiga tillämpningsområde

BAKGRUND

- 1 maj 2021 Förhandlingar ONB ./ . musikernas fackförening om skälig ersättning avslutas i oenighet

- 4 juni 2021 Den kungliga förordningen (KF) träder i kraft

De utövande konstnärerna överlät de närstående rättigheterna för framföranden de utfört inom ramen för anställningen till ONB f.e. och ww. mot en ersättning som angavs i KF

- 7 juni 2021 DSM-direktivet träder i kraft
- Musikerna hävdade att KF stred mot EU-rätten och skulle upphävas
- Belgiska högsta förvaltningsdomstolen ställde frågor till EUD:
 - Hindrar art. 18–23 i DSM en överlåtelse genom KF?
 - Omfattar DSM en överlåtelse som skett genom en lag som antagits innan DSM trädde i kraft?

Anställning	1/5	1/6	4/6	7 /6
-------------	-----	-----	-----	------

Art. 18-23 DSM

KAPITEL 3 Skälig ersättning i upphovsmäns och utövande konstnärers avtal för kommersiell användning

Artikel 18 Principen om lämplig och proportionell ersättning

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att när upphovsmän och utövande konstnärer licensierar eller överlåter sina rättigheter avseende utnyttjandet av deras verk eller andra alster, har de rätt till lämplig och proportionell ersättning.
2. Vid införlivandet av den princip som fastställs i punkt 1 i nationell rätt ska det stå medlemsstaterna fritt att använda olika mekanismer och beakta principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen.

Artikel 19 Transparenskrav

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer regelbundet, minst en gång per år, och med hänsyn till de särskilda förhållandena i varje sektor får aktuell, relevant och uttömmande information om utnyttjandet av deras verk och framföranden från de parter till vilka de har licensierat eller överlåtit sina rättigheter eller från dem till vilka rätten har övergått, särskilt när det gäller typ av utnyttjande, samtliga intäkter som genererats och all ersättning som de har rätt till.
2. Medlemsstaterna ska, om de rättigheter som avses i punkt 1 har licensierats vidare, säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer eller deras representanter, på begäran, ska erhålla ytterligare information från underlicenstagare om deras första avtalsmotpart inte förfogar över all den information som skulle behövas vid tillämpning av punkt 1.

Om sådan ytterligare information begärs ska upphovsmännens och de utövande konstnärernas första avtalsmotpart tillhandahålla information om underlicenstagarnas identitet.

Medlemsstaterna får föreskriva att en begäran till underlicenstagarna enligt första stycket görs direkt eller indirekt genom upphovsmannens eller den utövande konstnärens avtalsmotpart.

3. Den skyldighet som anges i punkt 1 ska vara proportionell och effektiv för att säkerställa en hög transparensnivå i varje sektor. Medlemsstaterna får i vederbörligen motiverade fall där den administrativa börda som det transparenskrav som anges i punkt 1 ger upphov till skulle bli oproportionell mot bakgrund av de intäkter som utnyttjandet av verket eller framförandet genererar föreskriva att kravet begränsas till de typer av information och den informationsnivå som rimligen kan förväntas i sådana fall.
4. Medlemsstaterna får besluta att den skyldighet som anges i punkt 1 i denna artikel inte gäller när bidraget från upphovsmannen eller den utövande konstnären inte är betydande med hänsyn till verket eller framförandet som helhet, såvida inte upphovsmannen eller den utövande konstnären visar att hon eller han behöver informationen för att kunna utöva sina rättigheter enligt artikel 20.1 och begär informationen för detta ändamål.
5. För avtal som omfattas av eller bygger på kollektivavtal får medlemsstaterna föreskriva att transparensbestämmelserna i kollektivavtalet i fråga ska vara tillämpliga, förutsatt att dessa regler uppfyller villkoren i punkterna 1–4.
6. När artikel 18 i direktiv 2014/26/EU är tillämplig ska kravet i punkt 1 i den här artikeln inte gälla med avseende på avtal som ingåtts av enheter som definieras i artikel 3 a och b i det direktivet eller av andra enheter som omfattas av de nationella regler som genomför det direktivet.

Artikel 20 Avtalsanpassningsmekanism

1. Om det saknas ett tillämpligt kollektivavtal som föreskriver en mekanism som är jämförbar med den som anges i denna artikel, ska medlemsstaterna säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer eller deras representanter har rätt att göra anspråk på ytterligare, lämplig och skälig ersättning från den part med vilken de ingått ett avtal om utnyttjande av deras rättigheter, eller från dem till vilka den partens rätt har övergått, om den ursprungligen överenskomna ersättningen visar sig vara oproportionellt låg i förhållande till alla senare relevanta direkta och indirekta intäkter som härrör från utnyttjandet av verken eller framförandena.
2. Punkt 1 i denna artikel ska inte gälla för avtal som ingåtts av enheter som definieras i artikel 3 a och b i direktiv 2014/26/EU eller av andra enheter som redan omfattas av de nationella regler som genomför det direktivet.

Artikel 21 Alternativt tvistlösningsförfarande

Medlemsstaterna ska föreskriva att tvister som gäller transparenskravet i artikel 19 och avtalsanpassningsmekanismen i artikel 20 kan bli föremål för ett frivilligt förfarande för alternativ tvistlösning. Medlemsstaterna ska säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärers representativa organisationer får inleda sådana förfaranden på särskild begäran av en eller flera upphovsmän eller utövande konstnärer.

Artikel 22 Rätt till återkallande

1. Om en upphovsman eller en utövande konstnär exklusivt har licensierat eller överlåtit sina rättigheter till ett verk eller annat skyddat alster, ska medlemsstaterna säkerställa att upphovsmannen eller den utövande konstnären får återkalla hela eller delar av licensen eller rättighetsöverlåtelsen om verket eller det skyddade alstret inte utnyttjas.
2. Särskilda bestämmelser för återkallandemekanismer som föreskrivs i punkt 1 får föreskrivas i nationell rätt med beaktande av
 - a) särdragen i de olika sektorerna och för de olika typerna av verk och framföranden, och
 - b) i de fall där ett verk eller annat alster innehåller bidrag från fler än en upphovsman eller utövande konstnär, den relativa betydelsen av enskilda bidrag och samtliga upphovsmäns och utövande konstnärers legitima intressen som påverkas av att en enskild upphovsman eller utövande konstnär tillämpar återkallandemekanismen.

Medlemsstaterna får utesluta verk eller andra alster från tillämpningen av återkallandemekanismen om sådana verk eller andra alster vanligtvis innehåller bidrag från flera upphovsmän eller utövande konstnärer.

Medlemsstaterna får föreskriva att återkallandemekanismen endast kan tillämpas inom en viss tidsram, när en sådan begränsning är vederbörligen motiverat med hänsyn till de särdrag som kännetecknar den sektor, eller den typ av verk eller andra skyddade alster, som berörs.

Medlemsstaterna får föreskriva att upphovsmän eller utövande konstnärer kan välja att upphäva avtalets exklusiva karaktär i stället för att återkalla licensen eller överlåtelsen av rättigheterna.

3. Medlemsstaterna ska föreskriva att det återkallande som föreskrivs i punkt 1 endast får utövas efter en rimlig tid efter det att licensen eller överlåtelsen av rättigheter ingåtts. Upphovsmannen eller den utövande konstnären ska underrätta den person som rättigheterna har licensierats eller överlåts till och fastställa en lämplig tidsfrist inom vilken utnyttjandet av de licensierade eller överlåtna rättigheterna måste ske. När denna tidsfrist har löpt ut kan upphovsmannen eller den utövande konstnären välja att upphäva avtalets exklusiva karaktär i stället för att återkalla licensen eller överlåtelsen av rättigheterna.
4. Punkt 1 ska inte tillämpas om det faktum att rättigheterna inte har utnyttjats till övervägande del beror på omständigheter som upphovsmannen eller den utövande konstnären rimligen kan förväntas avhjälpa.
5. Medlemsstaterna får föreskriva att avtalsbestämmelser som innebär undantag från den återkallandemekanismer som avses i punkt 1 kan göras gällande endast om de bygger på ett kollektivavtal.

Artikel 23 Gemensamma bestämmelser

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att avtalsbestämmelser som hindrar efterlevnad av artiklarna 19, 20 och 21 ska vara utan verkan med avseende på upphovsmän och utövande konstnärer.
2. Medlemsstaterna ska föreskriva att artiklarna 18–22 i detta direktiv inte tillämpas på upphovsmän till ett datorprogram i den mening som avses i artikel 2 i direktiv 2009/24/EG.

1) DSM:s PERSONELLA TILLÄMPNINGSSOMRÅDE

► Är art 18-23 DSM tillämpliga på överlåtelser som skett från **anställda enligt offentlighetsrättsliga tjänsteföreskrifter**?

► EUD: JA

- De anställda musikerna är **utövande konstnärer** som är ett EU-autonamt begrepp som inte utesluter utövande konstnärer som är anställda enligt offentlighetsrättsliga tjänsteföreskrifter
- Att det i flera avseenden hänvisas till en **överlåtelse av rättigheter som sker enligt avtal** i 18–23 DSM utesluter inte **överlåtelse som skett genom lag**. Begreppet ”avtal” ska ges en vid tolkning

2) KRAV PÅ SAMTYCKER FÖR ÖVERLÅTELSE AV RÄTTIGHETER?

- ▶ Innebär KF en lagenlig överlåtelse av musikernas närstående rättigheter?
- ▶ EUD: NEJ
- EUD prövade frågan enligt **art. 2 b och 3.2 a Infosoc och art. 3.1 b, 7.1, 8.1 och 9.1 a Uthyrnings- och utlåningsdirektivet**.
- Enligt dessa bestämmelser inkluderar utövande konstnärers ensamrätt utövandet av rättigheterna. Ensamrätten är av **förebyggande** karaktär, dvs. **utnyttjande kräver föregående samtycke**

Art. 2 b och 3.2 a Infosoc

KAPITEL 2 RÄTTIGHETER OCH UNDANTAG

Artikel 2

Rätten till mångfaldigande

Medlemsstaterna skall föreskriva en **ensamrätt** att tillåta eller förbjuda direkt eller indirekt, tillfälligt eller permanent, mångfaldigande, oavsett metod och form, helt eller delvis

[]

b) för utövande konstnärer: av upptagningar av deras framföranden,

Artikel 3

Rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten

[]

2. Medlemsstaterna skall ge **ensamrätt** att tillåta eller förbjuda tillgängliggörandet för allmänheten, på trådbunden eller trådlös väg, på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

a) för utövande konstnärer: av upptagningar av deras framföranden

EUD hänvisade även till art. 3.1 b, 7.1, 8.1 och 9.1 a Uthyrnings- och utlåningsdirektivet

Principen om avtalsfrihet

Art.18.2 DSM

”Vid införlivandet av den princip som fastställs i punkt 1 i nationell rätt ska det stå medlemsstaterna fritt att använda olika mekanismer och beakta principen om avtalsfrihet och en skälig avvägning av rättigheter och intressen.”

Samtycke saknades

- **Formerna för samtycket** anges inte i direktiven. MS är behöriga att fastställa formerna för samtycket, vilket ska erhållas genom individuella eller kollektiva förhandlingar eller, när det gäller **utövande konstnärer som anställts enligt offentligrättsliga tjänsteföreskrifter, fastställas i lagstiftning**
- Villkoren för samtycket måste definieras **strikt**, så att inte principen om samtycke på förhand urholkas
- Musikerna hade inte på förhand gett sitt samtycke till utnyttjandet av de exklusiva rättigheter som de innehar, **vilka överläts till ONB genom KF efter det att de hade anställts av ONB**
- Eftersom samtycke saknas utgör **Infosoc och Uthyrnings – och utlåningsdirektiven hinder** mot en överlåtelse
- Ingen anledning att pröva om **art. 18–23 i DSM** ska tolkas så att även de utgör hinder för en sådan överlåtelse

3) DSM:s TIDSMÄSSIGATILLÄMPNINGSSOMRÅDE

► Är DSM tillämplig på närstående rättigheter som uppkommit efter DSM:s ikraftträdande trots att KF trädde ikraft dessförinnan?

► EUD: JA

Art. 26 DSM

Tillämpningsperiod

1. Detta direktiv ska tillämpas på alla verk och andra alster som skyddas av nationell lagstiftning om upphovsrätt som är i kraft den 7 juni 2021 eller senare
2. Detta direktiv ska tillämpas utan att det påverkar åtgärder som har vidtagits och rättigheter som har förvärvats före den 7 juni 2021

Är KF ”en åtgärd som vidtagits” före den 7 juni 2021 och som före den 7 juni 2021 gett upphov till ”förvärvade rättigheter” för ONB avseende musikernas närstående rättigheter, oavsett om dessa framföranden ägt rum innan eller efter direktivet trädde i kraft?

- KF trädde i kraft den 4 juni 2021 = **en åtgärd som "vidtagits" innan fristen för införlivande** av direktivet löpte ut den 7 juni 2021
- **Mellan den 4 juni och den 7 juni 2021** kan KF ha gett upphov till rättigheter för ONB som inte omfattas av det tidsmässiga tillämpningsområdet för DSM
- KF är **avsedd att ha rättsverkningar** på de utövande konstnärernas framföranden **även efter 7 juni 2021**

Anställning	1/5	1/6	4/6	7 /6
-------------	-----	-----	-----	------

- ONB:s **giltiga förvärv** av rättigheter till musikernas framföranden kan, **vid tillämpningen av art. 26.2 i DSM**, endast avse de framföranden som **har ägt rum och som har kunnat ge upphov till sådana rättigheter före utgången av fristen för införlivande av direktivet**
- Om alla framföranden som sker efter utgången av fristen för införlivande av DSM skulle vara undantagna från tillämpningsområdet, skulle kunna **undergräva den ändamålsenliga verkan av direktivets bestämmelser**

SLUTSATS

- Trots att KF trädde i kraft innan DSM är DSM tillämpligt på överlåtelsen av närstående rättigheter till framföranden som skett efter DSM:s ikraftträdande

REFLEKTIONER

De svenska övergångsbestämmelserna:

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Lagen tillämpas även på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet.
3. Äldre bestämmelser gäller i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet. Den nya bestämmelsen i 29 § andra stycket gäller dock även avtal som har ingåtts före ikraftträdandet men tidigast den 1 januari 2003. I fråga om sådana avtal ska upphovsmannen, den utövande konstnären eller framställaren av en fotografisk bild ha samma rätt till information som en upphovsman vars bidrag till ett verk inte är betydande har enligt 29 a § tredje stycket och 29 b §.

FÖRARBETENA - PROP. 2021/22:278 S. 162 F

- ”Övergångsbestämmelsen i artikel 26.2 kan inte förstås på något annat sätt än att **reglerna inte ska gälla för avtal som ingåtts före ikraftträdandet**. Om de tvärtom skulle gälla också för redan ingångna avtal skulle det ändra förutsättningarna för avtalsparterna och påverka de rättigheter och skyldigheter som de har gentemot varandra.”
- ”Det som anges i **artikel 26.2** bör därför – när det gäller ersättningskapitlets bestämmelser – inte förstås på något annat sätt än att **direktivet inte reglerar vad som ska gälla för äldre avtal**. Genom bestämmelsen begränsas alltså EU-rättens krav på den nationella lagstiftningen till att omfatta avtal som ingås efter i ikraftträdandet. Vilka regler som ska gälla för äldre avtal är därför en fråga för nationell rätt.”

Infosoc-direktivet: Originalitet och brukskonst

Förenade målen C-580/23 (Mio) och C-795/23
(USM), 4 december 2025

Den första frågan i mål C-795/23 (omformulerad av EU-domstolen):

Ska direktiv 2001/29 ”tolkas så, att det föreligger ett förhållande i form av huvudregel och undantag mellan formskyddet och det upphovsrättsliga skyddet, vilket innebär att högre krav ska tillämpas vid prövningen av originaliteten hos alster av brukskonst än vad som gäller för andra typer av verk.”

- p. 54 ”Av detta följer, för det **första**, att de alster som skyddas som formgivning i princip inte kan likställas med dem som utgör verk [...]. För det **andra** finns det inte något automatiskt samband mellan beviljande av formskydd och beviljande av upphovsrättsligt skydd. För det **tredje** får villkoren för dessa skydd, nämligen nyhet och särprägel å ena sidan och originalitet å andra sidan, inte förväxlas”.
- p. 55 ”Även om formskydd och upphovsrättsligt skydd inte utesluter varandra [...] och kan beviljas för ett och samma alster, är detta dubbla skydd begränsat till vissa fall [...], eftersom en upphovsman förväntas skapa ett unikt verk som bär upphovsmannens personliga prägel och som i sig är skyddat i enlighet med direktiv 2001/29”.
- p. 56 ”Det finns emellertid inte något förhållande i form av huvudregel och undantag mellan skyddet för formgivningar och det upphovsrättsliga skyddet”.
- p. 57: ”Det ska således slås fast att en formgivning ska kvalificeras som ett verk, i den mening som avses i direktiv 2001/29, om den uppfyller de två krav som anges i punkt 48 ovan [...] och att originaliteten hos alster av brukskonst ska bedömas enligt samma krav som de som används för att bedöma originaliteten hos andra typer av alster.”

Den första och den andra frågan i mål C-580/23 samt den andra och den tredje frågan i mål C-795/23 (omformulerade av EU-domstolen):

Ska artiklarna 2 led a, 3.1 och 4.1 i direktiv 2001/29 tolkas så, ”att det vid bedömningen av originaliteten hos alster av brukskonst ska tas hänsyn till omständigheter som har **samband med den kreativa processen** och **upphovsmannens avsikter** eller **endast till element som kan uppfattas i själva alstret**”?

Och vilken betydelse ska ”tillmätas **ytterligare omständigheter** vid denna bedömning, **såsom** användningen av redan tillgängliga former vid skapandet av det aktuella alstret, upphovsmannens inspiration av befintliga alster, möjligheten till ett liknande självständigt skapande eller alstrets erkännande av branschkretsar”.

Bedömningen av originaliteten hos alster av
brukskonst

- p. 62 ”[...] bedömning göras med beaktande av särdragen hos den aktuella typen av verk. Alster av brukskonst skiljer sig från andra kategorier av verk genom att de i första hand utgör bruksföremål. Sådana föremål är resultatet av deras skapares kunnande och val, vilka kan vara dikterade av tekniska, ergonomiska eller säkerhetsmässiga begränsningar eller vara en följd av standarder eller överenskommelser som ingåtts inom den berörda sektorn”.
- p. 63 ”[...] ett alster som uppfyller kravet på originalitet kan åtnjuta upphovsrättsligt skydd även om utformningen av alstret är betingad av tekniska överväganden, under förutsättning att upphovsmannen därvid inte har hindrats från att återspegla sin personlighet i alstret genom att ge uttryck för fria och kreativa val [...]”.

- p. 65 ”Härav följer att det inom upphovsrätten inte kan presumeras att upphovsmannens val är av kreativ karaktär. Den domstol som ska pröva frågan om ett bruksföremåls originalitet ska således söka efter och identifiera de kreativa valen i dess form för att kunna fastställa att det är upphovsrättsligt skyddat, varvid det ska preciseras att även när upphovsmannen har gjort val som inte beror på tekniska eller andra begränsningar, kan det inte presumeras att dessa val är av kreativ karaktär i upphovsrättslig mening [...]”
- p. 66 ”När det gäller beståndsdelar i ett bruksföremål omfattas dessa av samma regler som föremålet i dess helhet. De olika beståndsdelarna av ett verk åtnjuter således skydd [...] förutsatt att de innehåller vissa av de element som ger uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse och i sig bidrar till originaliteten hos verket i dess helhet [...]”

Beaktandet av upphovsmannens kreativa
process och avsikter

- p. 70 ”[...] för att ett alster ska kunna anses vara originellt, både är **nödvändigt och tillräckligt** att det återspeglar upphovsmannens personlighet, genom att ge uttryck för dennes fria och kreativa val.”
- p. 71 ”[...] visar användningen av orden ”återspeglar” och ”ge uttryck för” tydligt att sådana val och upphovsmannens personlighet ska vara **synliga i det föremål för vilket skydd begärs.**”
- p. 73 ”[...] den domstol som ska pröva frågan om ett bruksföremåls originalitet således **söka efter och identifiera de kreativa valen i dess form** för att kunna fastställa att det är upphovsrättsligt skyddat.”
- p. 74 ”Detta krav på att det ska finnas ett **alster som kan identifieras** återspeglar den grundläggande upphovsrättsliga principen att **idéer inte skyddas**, utan endast uttryck [...]. Upphovsmannens avsikter ligger emellertid på idésidan. De kan således **endast skyddas i den mån upphovsmannen har uttryckt dem i alstret.**”
- p. 75 ”Den domstol som ska pröva frågan om detta alsters originalitet **kan** följaktligen **beakta upphovsmannens kreativa process och avsikter**, under förutsättning att dessa omständigheter **kommer till uttryck i själva alstret**, dock utan att kunna grunda sin bedömning på ett avgörande sätt på dessa omständigheter.”

Beaktande av andra omständigheter

- p. 77 ”beakta **samtliga relevanta omständigheter** i det aktuella fallet, såsom de **förelåg vid utformningen av alstret**, oberoende av yttre faktorer som hänför sig till tiden efter det att alstret skapades [...]”
- p. 78 ”För det **första**, [...], **utesluter** det förhållandet att upphovsmannen till ett föremål har använt redan tillgängliga former **inte** i sig att föremålet är originellt. Ett föremål som **enbart består av tillgängliga former** kan nämligen vara originellt om upphovsmannen har **uttryckt sina kreativa val i utformningen av dessa former.**”
- p. 79 ”Vad för det **andra** gäller det fallet att upphovsmannen till ett alster har **inspirerats av befintliga alster**, kommer det upphovsrättsliga skyddet att begränsas till de **kreativa element som är specifika för denna upphovsman**. När alstret i fråga är en **variant av ett befintligt verk som härrör från samma upphovsman** och per definition är originellt, kan det nämligen åtnjuta upphovsrättsligt skydd så länge de kreativa element som återfinns i verket finns kvar i verket och bär samma upphovsmans personliga prägel. När upphovsmännen däremot **inte är samma person** ska detta alster betraktas som ett verk som skapats med inspiration av ett annat verk, det vill säga ett verk som inte i oförändrat skick återger de kreativa elementen i ett annat verk, utan som skapats med inspiration av detta på annat sätt. Detta nya verk kan emellertid även som sådant åtnjuta detta skydd, under förutsättning att de krav som uppställs i den rättspraxis som det hänvisas till i punkt 48 ovan är uppfyllda.”

- p. 80 ”För det **tredje** konstaterar domstolen att även om det i upphovsrätten inte föreskrivs något nyhetskrav, kan den omständigheten att en annan upphovsman har skapat alster som **liknar eller är identiska** med ett visst alster, innan alstret skapades, utgöra ett **relevant indicium på att alstret uppvisar låg grad av originalitet eller till och med saknar originalitet**. Icke desto mindre kan möjligheten att två upphovsmän självständigt har gjort liknande, eller till och med identiska, kreativa val inte helt uteslutas när det gäller brukskonst, där olika begränsningar som beror på föremålets tekniska funktion inskränker upphovsmännens frihet.
- p. 81 ”Vad för det **fjärde** slutligen gäller omständigheter såsom att ett föremål förevisas i konstupställningar eller på museer och att det är erkänt i branschretsar, är dessa yttre omständigheter och omständigheter som hänför sig till **tiden efter** det att föremålen skapades, i enlighet med den rättspraxis som det hänvisas till i punkt 77 ovan, **varken nödvändiga eller avgörande** som sådana.”

Svar på fråga första och den andra frågan i mål C-580/23 respektive den andra och den tredje frågan i mål C-795/23:

”Artiklarna 2 led a, 3.1 och 4.1 i direktiv 2001/29 ska tolkas så, att ett alster som återspeglar upphovsmannens personlighet, genom att ge uttryck för upphovsmannens fria och kreativa val, utgör ett verk i den mening som avses i dessa bestämmelser. Såsom inte fria och kreativa anses inte bara val som dikteras av olika begränsningar, särskilt tekniska, som upphovsmannen har varit bunden av vid skapandet av detta alster, utan även sådana val som, även om de är fria, inte bär upphovsmannens personliga prägel genom att ge föremålet ett unikt utseende. Sådana omständigheter som upphovsmannens avsikter under den kreativa processen, upphovsmannens inspirationskällor och användningen av redan tillgängliga former, möjligheten till ett liknande självständigt skapande eller alstrets erkännande i branschkretsar kan i förekommande fall beaktas, men de är under inga förhållanden vare sig nödvändiga eller avgörande för att fastställa originaliteten hos det alster för vilket skydd begärs.” (p. 82)

**Den tredje och den fjärde frågan i mål C-580/23,
vilka ska prövas tillsammans (omformulerade av EU-
domstolen:**

Ska artiklarna 2 led a, 3.1 och 4.1 i direktiv 2001/29 tolkas
”så, att det, för att fastställa ett **intrång** i upphovsrätten,
ska prövas huruvida de **kreativa elementen** har återgetts
på ett sätt som är **igenkännbart i alstret**, eller huruvida
samma visuella helhetsintryck är tillräckligt i detta
avseende, samt **hur originellt verket är** och huruvida det
föreligger en liknande skapelse”.

- p. 86 ”För att fastställa ett intrång i upphovsrätten ska den domstol som prövar målet således för det **första** fastställa huruvida kreativa och originella beståndsdelar hos det skyddade verket har använts på ett otillåtet sätt och för det **andra** fastställa huruvida dessa beståndsdelar, det vill säga de beståndsdelar som utgör uttryck för val som återspeglar upphovsmannens personlighet, har återgetts på ett igenkännbart sätt i det påstått intrångsgörande alstret [...].”
- p. 87 ”Vid **bedömningen** av ett intrång i upphovsrätten enligt artiklarna 2 led a, 3.1 och 4.1 i direktiv 2001/29 kan **jämförelsen av helhetsintrycket** av vart och ett av de motstående alstren däremot **inte** vara avgörande, eftersom detta kriterium avser formskyddet.

Skyddsomfång

- p. 88 ”Vad för det andra gäller beaktandet av det skyddade verkets grad av originalitet, ska det erinras om att när ett alster har de kännetecken som anges i punkt 48 ovan och således utgör ett verk, ska alstret i denna egenskap vara upphovsrättsligt skyddat i enlighet med direktiv 2001/29. Det ska härvid påpekas att omfattningen av nämnda skydd **inte** är beroende av den grad av kreativ frihet som dess upphovsman har haft, och det är således **inte** svagare än det skydd som ges alla andra verk som omfattas av nämnda direktiv [...].”

- p. 89 ”I detta sammanhang ska det påpekas att domstolen har slagit fast, bland annat med avseende på alster av brukskonst, att förekomsten av **andra möjliga former** som gör att samma tekniska resultat kan uppnås, även om denna förekomst gör det möjligt att konstatera att det finns en valmöjlighet, inte är avgörande för bedömningen av de omständigheter som varit vägledande för upphovsmannens val. På samma sätt **saknar den påstådda intrångsgörarens avsikt relevans vid en sådan bedömning [...].**”
- p. 90 ”Vad för det tredje gäller frågan huruvida det finns en gemensam inspirationskälla för de två motstående alstren, är det, [...], när de två aktuella alstren är inspirerade av samma verk eller av en tidigare formgivning, endast **de nya kreativa elementen som är originella i det härledda verket, och det är endast om dessa nya element återges som ett eventuellt intrång i upphovsrätten föreligger.** Det faktum att man **följer samma trend eller samma konstnärliga strömning** som upphovsmannen till ett tidigare verk **utgör inte ett sådant intrång** om man inte återanvänder konkret identifierbara kreativa element från detta tidigare verk.”
- p. 91 ”Vad slutligen gäller förekomsten av en liknande **oberoende skapelse** är möjligheterna till kreativitet visserligen begränsade av tekniska skäl vad gäller alster av brukskonst, men en sådan situation är inte helt utesluten och utgör, om den **antas vara styrkt, inte ett intrång i upphovsrätten.** För att fastställa ett eventuellt intrång i upphovsrätten ankommer det på den domstol vid vilken talan har väckts att bedöma huruvida det verkligen föreligger en sådan oberoende skapelse, med beaktande av samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet, såsom de förelåg vid tidpunkten för skapandet av alstren i fråga, oberoende av yttre omständigheter och omständigheter som hänför sig till tiden efter skapandet. Enbart den omständigheten att en sådan situation är möjlig kan inte motivera en vägran att ge upphovsrättsligt skydd.”

Svar på den tredje och den fjärde frågan i mål C-580/23:

”Artiklarna 2 led a, 3.1 och 4.1 i direktiv 2001/29 ska tolkas så, att det, vid bedömningen av huruvida det har skett ett intrång i upphovsrätten, ska fastställas huruvida **kreativa element i det skyddade verket har återgetts på ett igenkännbart sätt i det påstått intrångsgörande alstret.** Den omständigheten att de två motstående alstren ger samma visuella helhetsintryck och det aktuella verkets grad av originalitet **saknar relevans.** Möjligheten att åstadkomma en **liknande skapelse kan inte motivera att skydd nekas.**”

Reflektioner

- Dubbelskapandekriteriet
- Skyddsomfång
- Kopiering av delar av verk
- Nya och självständiga verk
- Nationell praxis i förhållande till detta förhandsavgörande.

En jämförelse med designrätten

C-323/24, Deity Shoes, 18 december 2025, p. 29 och 31

- Hur skiljer sig skyddet för en formgivning från skyddet för upphovsrättsliga ”verk”?

”[...] Medan begreppet verk förutsätter att det finns ett originalalster som återspeglar upphovsmannens personlighet, genom att ge uttryck för upphovsmannens fria och kreativa val, syftar skyddet för formgivningar i sin tur till att skydda alster som, även om de är nya och individualiserade, är användbara och är avsedda produceras i stor skala [..]”(p. 29).

- Det krävs inte ytterligare villkor – såsom att det ska visas att det föreligger en minsta grad av skapande. (p. 31)

Högsta domstolen

Tolkning av upphovsrättsliga avtal

NJA 2025 s. 162 "DECKARSERIEN", HD:s dom den 28 februari 2025

Tolkning av upphovsrättsliga avtal

Gäller några särskilda tolkningsprinciper (specifikationsprincipen) eller ska upphovsrättsliga hänsyn tas på annat sätt?

Hur förhåller sig sådana eventuella principer eller hänsyn till vad som gäller för avtalstolkning i allmänhet?

BAKGRUND

- RE och MJ författarsamarbete till slutet av 2015
- 2013 förlagsavtal med Bonnier:
 - Första boken (2014)
 - Andra boken - Godkänt synopsis början 2015, godkänt manus augusti 2015
 - **Återbetalningsskyldighet av förskott**
- Maj 2015 godkänt synopsis, **halva förskottet**
- Mars-december 2015 RE levererade texter till MJ, sedan avbröts samarbetet, utkast men **inget färdigt manus (dvs. ej enligt förlagsavtalet)**
- Maj 2016 Tilläggsavtalet

TILLÄGGSAVTALET

- ”Författarna är nu ense om att MJ är ensam upphovsman till bok 2 och fortsättningen av böckerna i Gran Canaria serien och att den fulla upphovsrätten såväl den ideella rätten som den ekonomiska rättigheten till bok 2 i serien och även fortsättningsvis tillhör MJ”
- RE erhåller 200 TSEK för att han skrev på överenskommelsen
- I kommande bokutgåvor ska framgå att huvudpersonerna i serien är skapade av RE och MJ och detta ska stå **ensamt på eget uppslag**
- Framtida utbetalningar gällande royalty m.m. och i fråga om manuset till bok 2 och framtida böcker ska tillfalla MJ

- MJ färdigställde andra boken. Den gavs ut av Bonnierförlagen i maj 2017 och MJ angavs som ensam författare
- På ett uppslag fanns dels tidigare böcker av MJ listade, dels under en rubrik ”Av MJ och RE”, titeln på den första boken i serien
- Därefter angavs, efter ett visst avstånd, centrerat och med samma textstorlek som tidigare text följande: ”Huvudkaraktärerna i serien om Gran Canaria har skapats tillsammans med RE.”

- RE intrångstalan (ekonomiska och ideella rätten till hans texter)
 - Tilläggsavtalet innebar endast en rätt för MJ att fortsätta att använda **konceptet** till Gran Canaria-serien, dvs. karaktärerna, bokidén och de miljöer de skapat tillsammans, men inte de texter som han hade författat.
 - Intrång i ideella rätten
 - Tilläggsavtalet **oskäligt**
- PMÖD - intrång – **specifikationsprincipen**
- Bonnierförlagen och MJ begränsade sin talan i HD till att RE genom Tilläggsavtalet överlåtit sina ekonomiska rättigheter och eftergett sin ideella rätt

SPECIFIKATIONSPRINCIPEN

”Inget annat av upphovsmannens rättigheter ska anses ha övergått till förvärvaren än vad som uttryckligen framgår av avtalet och omfattande och otydliga avtal ska tolkas restriktivt till upphovsmannens förmån.”

VAD GÄLLER FÖR TOLKNING AV UPPHOVSRÄTTSLIGA AVTAL ENLIGT HD?

- Vid tolkning av avtal på upphovsrättens område kan behöva tas särskild hänsyn till upphovsrättens syften och särdrag. NJA 2010 s 559 (Skivomslaget) p. 9
- **Sådana särskilda hänsyn bör samverka med vad som gäller för sedvanlig avtalstolkning i allmänhet**
- Exempel på upphovsrättsliga tolkningsfaktorer:
 - Avtalet anknyter till en ideell rätt som är särskilt skyddsvärd
 - Upphovsrättens konstruktion av skilda ensamrättigheter
 - Verkets olika möjliga uttrycksformer
 - Att en upphovsman är särskilt skyddsvärd
- **Helhetsbedömning i det enskilda fallet**
- **Inga speciella tolkningsprinciper, tex specifiktationsprincipen, ska anses gälla**

HD:S TOLKNING AV TILLÄGGSAVTALET – EKONOMISKA RÄTTIGHETERNA

- Går ej fastställa gemensam partsavsikt
- **Ordalydelsen inte entydig**
- Ledning för tolkningen behöver alltså sökas även i andra faktorer
 - **Syftet** – MJ skulle ges förutsättningar att själv skriva klart boken
 - **Förnuftig funktion** – återbetalningsskyldighet av förskott
 - Två upphovsmän som gemensamt arbetat med att skriva en bok, RE är **inte mer skyddsvärd** än MJ
 - **Omständigheterna i övrigt är inte sådana att det ska tas några andra särskilda upphovsrättsliga hänsyn vid tolkningen**
- Ej intrång

HD:S TOLKNING AV TILLÄGGSAVTALET – IDEELLA RÄTTEN

- Eftergift av den ideella rätten, men inte fullt ut pga. Tilläggsavtalet anger att det i kommande bokutgåvor ska framgå att huvudpersonerna i serien är skapade av RE och MJ vilket ska stå **ensamt på eget uppslag**
- Texten fanns, separerad och tydlig, men **inte på ett eget uppslag**
- ”Även om avtalsvillkoret inte följts till punkt och pricka är avvikelserna så **obetydlig** att den inte kan anses innebära ett intrång i REs namngivningsrätt.”
- Ej intrång

HD:S TOLKNING AV TILLÄGGSAVTALET –EJ JÄMKNING

- Eftersom utnyttjandet har varit av **begränsad omfattning** (jfr PMÖD) ej skäl att bedöma avtalet som ogiltigt eller att jämka det.

REFLEKTIONER

- Fanns önskemål från RH om att lagfästa specifikationsprincipen i samband med Upphovsrättsutredningen
- Danmark och Norge har lagstadgade tolkningsprinciper i linje med specialitetsprincipen. Nordisk rättsolikhet?
- Innebär HD:s avgörande en förändring av rättsläget?
- Jan Roséns artikel i NIR, ”Långsamt farväl till specialitetsgrundsatsen!”

**Ersättning för annan än rent ekonomisk
skada vid upphovsrättsintrång.**

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- PMÖD hade dömt [den tilltalade] för brott mot upphovsrättslagen och upphovsrättsbrott. Domen hade fått laga kraft i den delen.
 - ”Gemensamt och i samråd eller samförstånd med andra, olovligen har tillgängliggjort 22 filmverk för allmänheten genom överföring via länkar på hemsidor tillhörande förmedlingstjänsten Dreamhost.”
- **Skadestånd?**
 - **PMD:** Skälig ersättning för utnyttjande av verken, samt ersättning för anseendeskada och ideell skada.
 - **PMÖD:** Ogillade filmbolagens yrkande om ersättning för ideell skada.
- **Prejudikatfråga** i HD: Om filmbolagen har rätt till ersättning för skada som är av annan än rent ekonomisk karaktär.

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- 10. I 54 § andra stycket anges i **fem punkter kriterier som särskilt ska beaktas när skadeståndet bestäms**. Dessa är utebliven vinst, vinst som den som har begått intrånget eller överträdelsen har gjort, skada på verkets anseende, ideell skada samt upphovsmannens eller rättsinnehavarens intresse av att intrång inte begås. **Kriterierna gäller både när verket utnyttjats i strid med förfoganderätten i 2 § och när intrång skett i de ideella rättigheterna** utan samband med intrång i de ekonomiska rättigheterna (se 54 § tredje stycket).
- 11. **Lagtextens uppräknings kriterier som det ska tas hänsyn till vid bestämmandet av skadestånd är inte uttömmande**. Även andra omständigheter, såväl ekonomiska som andra än rent ekonomiska, kan beaktas. Det grundläggande syftet med regleringen är att ersättningen ska ge **full compensation för den faktiska skadan**.
- 12. Den nuvarande utformningen av 54 § andra stycket tillkom vid genomförandet av **EU:s civilrättsliga sanktionsdirektiv** som gäller på hela immaterialrättens område. Direktivet är ett **minimidirektiv**. [...]

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- Enligt svensk skadeståndsrätt anses **juridiska personer normalt inte kunna få ersättning för ideell skada.**
- För en juridisk person uppstår i regel **inte några sådana personanknutna olägenheter** som det ideella skadeståndet avser att kompensera för.
- Trots det anförda anses en juridisk person kunna få ersättning för ideell skada vid överträdelse av **Europakonventionen** eller **regeringsformen**.
 - ”De principer som har utvecklats på det området kan dock inte omedelbart överföras på situationer där frågan gäller enskildas skadeståndsskyldighet.”

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- Regleringen i **sanktionsdirektivet**
 - ”**Ideell skada**” utgör endast en av de **omständigheter** av annan än rent ekonomisk betydelse som ska beaktas.
- Det svenska **genomförandet**
 - På **upphovsrättens** område bedömdes direktivets uttryck ”**ideell skada**” kunna jämföras med det i upphovsrättslagen därtills använda ”**lidande eller annat förfång**”.
 - På det **industriella rättsskyddets** område torde det i många fall inte kunna bli fråga om något ideellt skadestånd, exempelvis när en rättighet innehas av ett företag. Tänkbara fall när ideellt skadestånd kan komma i fråga är när det finns någon form av **personlig koppling mellan den immateriella rättigheten och en fysisk person**, exempelvis mellan ett varumärkes eller ett näringskänneteckens utformning och en fysisk person.

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- **Tidigare praxis** avseende lidande och annat förfång vid upphovsrättsintrång
 - Kränkningar av upphovsmannens **ideella rättigheter** (1974 s. 94, NJA 1993 s. 263, NJA 1996 s. 354 och NJA 2008 s. 309)
 - I allmänhet förorsakas **upphovsmannen** viss skada i form av lidande och annat förfång också vid intrång i hans eller hennes **ekonomiska rättigheter** (NJÄ 1984 s. 34 och NJA 2010 s. 135 p. 33).

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- Ersättning för annan än rent ekonomisk skada vid upphovsrättsintrång?
 - 25. Eftersom de ideella rättigheterna till ett verk inte kan överlåtas är det endast upphovsmannen själv – eller den som genom universalfång tagit över rättigheterna – som har rätt till ersättning för skada som är hänförlig till att den ideella rätten har kränkts. **Som nämnts i föregående punkt kan dock ersättning för ideell skada aktualiseras även vid intrång i de ekonomiska rättigheterna.**
 - 26. Förutom **dödsbon** har i rättspraxis även **förvaltningsorganisationer** som företräder upphovsmäns rättigheter bedömts kunna få ersättning för lidande och annat förfång. Det finns då **en mycket nära koppling mellan den juridiska personen och de enskilda upphovsmän vars verk intrånget avsett.**

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- Ersättning för annan än rent ekonomisk skada vid upphovsrättsintrång?
 - 28. Utifrån förarbeten och rättspraxis måste den slutsatsen dras att ersättning för lidande och annat förfång, vilket numera benämns **ideell skada**, normalt inte aktualiseras för juridiska personer om det inte finns en tillräckligt nära koppling mellan den juridiska personen och den upphovsman som har skapat verket. Utöver tidigare angivna fall är det inte uteslutet att sådan ersättning till följd av intrång i de ekonomiska rättigheterna exempelvis skulle kunna komma i fråga för **en juridisk person till vilken rättigheterna överlåtits, om den juridiska personen ägs och företräds av den berörda upphovsmannen.**

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- Ersättning för annan än rent ekonomisk skada vid upphovsrättsintrång?
 - 29. Av sanktionsdirektivet framgår att om en rättighetshavare som är en juridisk person har lidit **skada av annan än rent ekonomisk natur** ska det finnas möjlighet för nationell domstol att döma ut ersättning för detta. **Vad som – utöver ideell skada – kan utgöra sådan skada framgår inte av direktivet.**
 - 30. Vid genomförandet av sanktionsdirektivet är det tydligt att avsikten med den svenska regleringens utformning var att säkerställa att rättighetshavarna ges åtminstone de rättigheter som direktivet föreskriver. **Den svenska lagtexten ger utrymme för att döma ut ersättning för annan än rent ekonomisk skada även i andra fall än när det handlar om lidande eller annat förfång.** Det kan ske genom en utvidgad tolkning av uttrycket ideell skada, genom en tolkning av punkten om rättsinnehavarens intresse av att intrång inte begås eller genom att ta hänsyn till andra omständigheter än de som anges i 54 § andra stycket upphovsrättslagen.
 - 31. Precis som när det gäller andra typer av skador **ankommer det på den som begär ersättning för skada av annan än rent ekonomisk natur att konkretisera** vilka omständigheter som åberopas som relevanta och, vid behov, bevisa dessa.

NJA 2025 s. 500, ”Dreamhost”

- **Bedömningen i detta fall**

- 32. Enligt SF och Nordisk Film har det olovliga tillgängliggörandet av bolagens filmverk via Dreamhost skadat bolagen i ideellt hänseende genom att verken har tillgängliggjorts mot deras vilja i ett kontroversiellt sammanhang och på ett sätt som innebär att bolagen har förlorat kontroll över verken.
- 33. **Det är inte fråga om en sådan situation då det föreligger en nära koppling mellan de juridiska personerna och de upphovsmän som har skapat verken. Ideell skada motsvarande lidande eller annat förfång är därmed inte aktuell.**
- 34. Det ankommer på SF och Nordisk Film att konkretisera vilka omständigheter som åberopas som grund för annan än rent ekonomisk skada. **Omständigheterna som bolagen pekat på är av en allmänt hållen natur och därtill sådana som kan förväntas alltid förekomma vid upphovsrättsintrång av det slag som det här är fråga om. De utgör inte sådana omständigheter som kan föranleda att ersättning för annan än rent ekonomisk skada ska utgå.**

Kronofogdemyndighetens verkställighet av intrångsundersökning (PT)

PT i mål om intrångsundersökning, Ä 8213-25, HD:s beslut 3 november 2025

- TR beslutade om intrångsundersökning: Visst upphovsrättsligt material och ”annat material som kan antas ha betydelse för utredningen om upphovsrättsintrång” skulle eftersökas. Kfm fick använda sig av en sökordslista.
- Kfm valde att begränsa sin redovisning av träffarna på sökorden utan att redovisa skälen för detta.
- Sökanden ansåg att verkställigheten skett på felaktigt sätt och överklagade denna till TR, som avslog överklagandet, varvid sökanden överklagade till HR som också avslog.
- Sökanden överklagade till HD som nu beviljat PT.

Arbetsdomstolen

Fråga om en tvist om ersättning i form av royalty till en formgivaren är en arbetstvist.

AD 2025 nr 68 (Snöbollen), 24 september 2025

När är en tvist om ersättning för upphovsrätt enligt ett anställningsavtal en arbetstvist?

BAKGRUND

- *AW* hade skapat Snöbollen under anställning hos Åforsgruppen och krävde ytterligare ersättning från Orrefors för denna försäljningsframgång
- *AW* väckte talan vid Gotlands TR och gjorde gällande att det var en arbetstvist
- TR avvisade pga. skiljeklausul i anställningsavtalet

ARBETSDOMSTOLENS BEDÖMNING

- AW var anställd hos Åforsgruppen fram till år 1990 då Orrefors (svaranden) övertog Åforsgruppen
- 1990 gällde inte nuvarande bestämmelser om att anställningsavtal övergår till förvärvaren med automatik
- AW hade varken påstått eller visat att parterna skulle ha avtalat om att anställningsavtalet skulle ha övergått till Orrefors
- Tvisten är **ej en arbetstvist** trots att AW skapat Snöbollen inom ramen för ett anställningsavtal med ett annat bolag

- **AW** hade inte yrkat att målet skulle överlämnas till **Patent- och marknadsdomstolen**

- 2 kap 7 § 2 st lagen om arbetstvister

Finner arbetsdomstolen att dit fullföljt mål rätteligen skulle ha fullföljts till hovrätt, skall arbetsdomstolen överlämna målet till vederbörande hovrätt

- Överklagandet **avvisades**

Patent-och marknadsöverdomstolen

PMÖ 15273-24 MOMENTO FILM ./ . B.B.
PMÖD:s beslut den 13 maj 2025

Negativ fastställsetalan

BAKGRUND

- Parterna hade tidigare ingått avtal med varandra i vilka rättigheterna till en dokumentärfilm med titeln "Madame Luna" reglerats i avtal
- Memento hade producerat filmen och ville distribuera den
- B.B. hade stämt Memento i USA för upphovsrättsintrång och uttalat i målet i SE att han hade rättigheterna till filmen. B.B:s talan i USA avvisades under handläggningen i SE
- Memento väckte negativ fastställsetalan att BB inte har upphovsrätt eller rätt enligt avtal till den film som Memento producerat med titeln Madame Luna samt att Memento inte gör intrång i en sådan rätt genom att framställa exemplar av och tillgängliggöra filmen för allmänheten

- Momento menade att talan gällde ett **rättsförhållande** om vilket det rådde **ovisshet** och att ovissheten var till **förfång** för Momento. B.B:s anspråk på upphovsrätten till filmen begränsar Momentos möjlighet att förfoga över och sprida filmen till den avsedda publiken
- B.B bestred och yrkade att talan skulle avvisas. Påpekade bl.a. att en negativ fastställsetalan är **olämplig** bl.a. då det amerikanska målet ej har betydelse i SE samt processekonomiskt betungande med två parallella processer i USA och SE, särskilt för B.B. som privatperson
- PMD avvisade den negativa fastställsetalan
- Momento överklagade till PMÖD

13:2 RÄTTEGÅNGSBALKEN

Talan om fastställelse, huruvida visst **rättsförhållande** består eller icke består, må upptagas till prövning, om **ovisshet** råder om rättsförhållandet och denna länder käranden till **förfång**.

Beror sakens prövning av frågan, huruvida visst rättsförhållande, som är stridigt mellan parterna, består eller icke består, må ock talan om fastställelse därav upptagas.

Är i lag eljest stadgat, att fastställsetalan i visst fall må upptagas, vare det gällande.

PMÖD:S BEDÖMNING

- Avtal mellan parterna i vilka rättigheterna till en dokumentärfilm med titeln ”Madame Luna” reglerats – talan gäller därmed ett **rättsförhållande**
- Rättsförhållandet är vidare tillräckligt **preciserat**
- Det råder **ovisshet** om rättsförhållandet mellan parterna, som är till **förfång** för Momento. Momentos talan är ägnad att undanröja denna ovisshet
- Talan är lämplig
- Talan ska alltså tas upp till prövning. PMDs beslut ska därför undanröjas och målet visas åter till dit för fortsatt behandling.

PMT 6954-24 KFA ./ . BONUS COPYRIGHT
ACCESS, PMÖDs dom den 18 mars 2025

Lagen om kollektiv förvaltning och CRM-direktivet

Villkor för medlemskap i en kollektiv förvaltningsorganisation

BAKGRUND

- KFA är en ideell förening och intresseorganisation för bl.a. bildkonstnärer
- Bonus är en kollektiv förvaltningsorganisation och en s.k. paraplyorganisation med 14 medlemsorganisationer
- Bonus är en gemensam förvaltningsorganisation för medlemsorganisationerna avseende avtal om skolkopiering och arbetsplatskopiering
- De villkor som gäller för att antas som medlem i Bonus regleras i föreningens stadgar.
 - **Medlem ska vara en organisation av upphovsmän m.m. som innehar sina medlemmars upphovsrätter** och är berättigad att teckna avtal inom föreningens verksamhetsområde enligt bestämmelser om avtalslicens i upphovsrättslagen

- KFA ansökte om medlemskap i Bonus
- Bonus styrelse beslutade att inte bevilja KFA medlemskap
- KFA vände sig till PRV som inledde ett tillsynsärende, vilket skrevs av från vidare handläggning
- KFA ansökte om stämning mot Bonus och yrkade att PMD skulle förpliktiga Bonus att dels bevilja KFA medlemskap i Bonus, dels betala skadestånd till KFA (32 MSEK plus ränta)
- PMD ogillade KFA:s talan och prövade Bonus stadgar mot LKFU och fann att stadgarna i sin helhet var i överensstämmelse med LKFU
- KFA överklagade till PMÖD som också ogillade talan.

4 kap. 2 § LKFU

Villkoren för att bli medlem i en kollektiv förvaltningsorganisation ska vara **sakliga, tydliga och icke-diskriminerande**. De ska anges i organisationens stadga eller medlemskapsvillkor och hållas allmänt tillgängliga.

Bonus medlemskapsvillkor

Bonus medlemskapsvillkor återfinns i stadgarna samt angav bl.a. att **medlem ska vara en organisation av upphovsmän m.m. som innehar sina medlemmars upphovsrätter** och är berättigad att teckna avtal inom föreningens verksamhetsområde enligt bestämmelser om avtalslicens i upphovsrättslagen

PMÖD:S BEDÖMNING AV OM MEDLEMSKAPS- VILLKOREN VAR FÖRENKLIGA MED LKFU

- 4 kap 1 § LKFU är **indispositiv**
- 1 kap 4 § 6 LKFU (art 3 d CRM): ”**medlem**: en rättighetshavare, eller en **juridisk person som företräder rättighetshavare**, som uppfyller villkoren för att bli medlem och har antagits som medlem i en kollektiv förvaltningsorganisation”
- 1 kap 4 § 5 LKFU (art 3 c CRM): ”**rättighetshavare**: **den som innehar rättigheter** eller som har rätt till en del av rättighetsintäkterna, utan att vara en kollektiv förvaltningsorganisation eller en sådan medlem som företräder rättighetshavare”
- Bonus villkor att medlem ska inneha sina medlemmars upphovsrätt är sakligt, tydligt och icke-diskriminerande

PMÖD:S BEDÖMNING

- KFA hade inte förmått visa att föreningen innehaft medlemmarnas rättigheter och därmed inte att KFA uppfyllde samtliga Bonus medlemskapsvillkor
- PMÖD ansåg inte att övriga medlemskapsvillkor behövde prövas
- PMÖD ogillade KFA:s talan om medlemskap och skadestånd

Kommande EU-domstolen

Natural Beauty Levin (C-667/25), Uthyrningsdirektivet (artikel 8), Radio- och TV-utsändning och återgivning för allmänheten, 9 Oktober 2025

E. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, (C-601/25), Direktivet om kollektiv förvaltning, 9 September 2025

Cloudflare (C-534/25), InfoSoc-direktivet (artikel 3) Rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten, 6 Augusti 2025

Agecop (C-441/25), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 4 Juli 2025

Like Company (C-250/25) InfoSoc-direktivet (artikel 3) Rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten, (artikel 2) Rätten till mångfaldigande, DSM-direktivet (artikel 15), Skydd av presspublikationer vid onlineanvändning, 3 April 2025

VG Wort (C-840/24), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 10 december 2024

Satel Film (C-834/24), InfoSoc-direktivet (artikel 8), Sanktioner och möjligheter att vidta rättsliga åtgärder, 6 december 2024

bluechip (C-822/24), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 3 december 2024

Satel Film, (C-833/24), InfoSoc-direktivet (artikel 8), Sanktioner och möjligheter att vidta rättsliga åtgärder, 28 november 2024

Anne Frank Fonds, (C-788/24), InfoSoc-direktivet (artikel 3), Överföring till allmänheten och geoblocking, 14 november 2024

Streamz och andra, (C-663/24), DSM-direktivet, Skälig ersättning för utövande konstnärer på streamingplattformar m.m., 9 oktober 2024

Gândul Media Network, (C-598/24), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 16 september 2024

Austro-Mechana och AKM, (C-579/24), DSM-direktivet (artikel 17), Användning av skyddat innehåll av tjänsteleverantörer som delar innehåll online, 3 september 2024

Stichting de Thuis kopie, (C-496/24), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 17 juli 2024

VHC 2 Seniorenresidenz, (C-127/24), InfoSoc-direktivet (artikel 3), Överföring till allmänheten, 15 februari 2024

Institutul G. Călinescu, (C-649/23), InfoSoc-direktivet (artikel 2), Verksbegreppet, 31 oktober 2023

Pelham II, (C-590/23), InfoSoc-direktivet (artikel 5), Inskränkningar, 25 september 2023

Kontakt

- Johan Axhamn, johan.axhamn@har.lu.se
- Karin Cederlund, karin.cederlund@sandart.se
- Ulrika Wennersten, ulrika.wennersten@jur.lu.se